

ขงเจรจา FTA อียูต้องรอบด้าน อย่าเร่งรีบปากตกลง

‘หวั่น’ ยาแพง สูญเสียอธิปไตยทางอาหาร ละเมิดสิทธิแรงงาน

แหล่งรวมสินค้าใช้แล้วและขยะพิษก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

ย้าชัดหน้าที่รัฐบาลต้องปกป้องผลประโยชน์ให้ประชาชน

เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2568 เครือข่ายภาคประชาสังคมไทยที่ติดตามติด "การเจรจาเขตการค้าเสรี" หรือเอฟทีเอ (FTA) ของไทยมาอย่างต่อเนื่องในทุกคู่เจรจา ใช้โอกาสที่ไทยกำลังจะเป็นเจ้าภาพจัดการเจรจา FTA กับสหภาพยุโรป (อียู) รอบ 6 ในช่วงปลายเดือนมิถุนายนนี้ แฉลงจุดยืน “เสียงประชาชนสู่โต๊ะเจรจา: FTA ไทย-อียู ใครได้ ใครเสีย?” บอกไปยังคณะผู้เจรจาไทยไม่ควรเร่งเจรจาจนส่งกระทบผลเสียหายต่อประเทศในระยะยาว ย้ำต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนในประเทศเป็นสำคัญ

อภิวัฒน์ กวางแก้ว เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย กล่าวว่า ตอนนี้ภาคประชาสังคมไทยมีความกังวลกับท่าทีการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปที่ดูเหมือนจะเน้นแต่ผลประโยชน์ทางการค้าที่ ‘คาดการณ์ว่าจะได้’ เป็นหลัก จึงขอส่งเสียงไปยังคณะผู้เจรจาและรัฐบาลไทยควรให้ความสำคัญกับประเด็นที่มีความอ่อนไหวต่อผลประโยชน์ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร ความมั่นคงทางอาหาร สิ่งแวดล้อม แรงงาน การเข้าถึงยา ระบบหลักประกันสุขภาพ การไหลบ่าของสินค้าแอลกอฮอล์ สิทธิแรงงาน ฯลฯ พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีการเจรจาที่หนักแน่นและละเอียดรอบคอบ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นที่ตั้ง ไม่เร่งรัดเพียงเพื่อผลประโยชน์ระยะสั้นๆ จนกระทบผลเสียหายต่อสังคมในระยะยาว

ด้านกรรณิการ์ กิตติเวชกุล รองประธาน กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (เอฟทีเอ ว็อทซ์) มีข้อสังเกตว่าการกำหนดกรอบการเจรจาให้สำเร็จภายในสิ้นปี 2568 จะกลายเป็นแรงกดดันให้คณะผู้เจรจาของไทยไม่สามารถทำงานได้อย่างเป็นอิสระและเจรจาได้อย่างระมัดระวัง บนพื้นฐานข้อมูลที่เพียงพอที่จะปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศได้ จึงขอให้รัฐบาล โดยเฉพาะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ให้นโยบายแก่คณะเจรจาทำงานอย่างเต็มที่ โดยไม่กำหนดระยะเวลาในการเจรจามาเป็นแรงกดดัน รวมถึงสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐทำการศึกษาทางวิชาการของผลกระทบความตกลงอย่างรอบด้าน เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้สนับสนุนการเจรจาได้อย่างน่าเชื่อถือ

ที่สำคัญขอให้รัฐบาลและรัฐสภาสันับสนุนให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ‘ทั้งฉบับ’ โดยให้ความสำคัญกับเสียงความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะมาตรา 178 ที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ในเรื่องความโปร่งใส การเข้าถึงข้อมูลและเนื้อหาสาระของความตกลง การรับฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการชดเชยเยียวยาที่เป็นธรรมโดยคำนึงถึงผู้ที่เสียประโยชน์และผู้ที่ได้ประโยชน์ โดยนำเอามาตรา 190 ในรัฐธรรมนูญปี 2550 มาเป็นร่างและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

“ต้องย้ำว่าเราสนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับที่มาควบคู่กับการต่อต้านการทำรัฐประหาร เพราะทุกครั้งประเทศไทยรัฐประหารสำเร็จจะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทุนผูกขาด เพราะสามารถปรับเปลี่ยนกฎหมายในแบบที่รัฐบาลปกติทำไม่ได้ เห็นได้จากการล้มรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่ทำให้กระบวนการเจรจาเอฟทีเอที่เคยเปิดโอกาสให้รัฐสภาและภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบก็ถูกลบออกไปจากรัฐธรรมนูญปี 2560” กรรณิการ์ กล่าว

ทั้งนี้ ปรีชา บัวทองจันทร์ ผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติ ปาณิสรา อุปฮาด กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรบ้านโนนเชือก ปรกชล อู๋ทรัพย์ มูลนิธิชีวิติ ไชยวัฒน์ อัสวเบญจาง สภาองค์กรผู้บริโภคไพฑูรย์ สร้อยสด สมัชชาคนจน และคอรียะ มานูแซ เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ เป็นผู้แทนภาคประชาสังคมไทย ร่วมกันอ่านแถลงข้อเรียกร้องไปยังคณะเจรจาและรัฐบาลไทยให้พิจารณา ดังต่อไปนี้

1) ในบทว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา จะต้องไม่มีบทบัญญัติที่เข้มงวดเกินไปกว่าความตกลงว่าด้วยการค้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาขององค์การการค้าโลก (TRIPs Agreement) และส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงยา ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติทั้งสามระบบ การสาธารณสุข อุตสาหกรรมยาภายในประเทศ นโยบายส่งเสริมนวัตกรรมด้านเภสัชกรรมและการแพทย์ในประเทศ และความมั่นคงทางยา

2) ประเทศไทยต้องไม่ถูกบังคับเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV 1991) หรือยอมตามเงื่อนไขใดก็ตามที่บังคับให้ไทยแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับ UPOV 1991 ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิทธิเกษตรกรในการเก็บรักษาพันธุ์พืชไปปลูกต่อ กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 และจะทำให้เมล็ดพันธุ์มีราคาแพงขึ้น และส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงทางอาหารของประเทศ

3) ประเทศไทยต้องไม่เปิดตลาดสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อย ผู้ผลิตขนาดกลางและขนาดย่อม และประเภทสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดยที่ประเทศไทย

3.1) ต้องไม่ลดภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรจนเกษตรกรรายย่อยไม่สามารถแข่งขันได้ เช่น กรณีเนื้อหมู เครื่องในสัตว์ วัตถุดิบอาหารสัตว์ประเภทข้าวโพดและถั่วเหลือง ฯลฯ เพราะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อยที่

มีต้นทุนการผลิตสูงกว่ามาก อีกทั้งต้องกำหนดมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพอย่างเข้มงวดสำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องในสัตว์ที่ไม่ได้ใช้สำหรับการบริโภค ทั้งต้องมีหลักประกันว่ามาตรการเซฟการ์ดจะสามารถบังคับใช้ได้โดยทันทีเมื่อเกษตรกรได้รับผลกระทบ

3.2) ต้องไม่ลดภาษีศุลกากรในกรณีสินค้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพราะการไหลบ่าของสินค้านี้จะทำให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านผู้ผลิตรายย่อยในประเทศ(ซึ่งกฎหมายเพิ่งผ่อนปรนให้สามารถผลิตได้เมื่อเร็ว ๆ นี้) อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนไปพร้อมๆ กัน โดยควรมีระบบภาษี Special Consumption Tax (SCT) ที่คุ้มครองสุขภาพที่เหมาะสมรองรับล่วงหน้าก่อนมีความตกลง (เช่นกรณีเวียดนาม) หรือมาตรการเซฟการ์ดเมื่อการนำเข้าส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของผู้ผลิตรายย่อย

4) ในการเจรจาจะต้องมีบทบัญญัติที่ให้ประเทศสามารถสงวนพื้นที่ทางนโยบายของประเทศ ให้สามารถมีหรือบังคับใช้นโยบายสาธารณะเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และความมั่นคงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ในบทว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ไทยต้องคงพื้นที่ทางนโยบายและเงื่อนไขการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน เพื่อส่งเสริมนวัตกรรม ศักยภาพผู้ผลิตภายในประเทศ และความมั่นคงด้านยาและเวชภัณฑ์ของประเทศ และสามารถทำนโยบาย Offset ให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นประโยชน์กับประเทศสูงสุด

6) ในบทว่าด้วยบทว่าด้วยมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) รัฐบาลควรมีสิทธิในการใช้มาตรการเพื่อคุ้มครองสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ พืช หรือสิ่งแวดล้อม ตามหลักการป้องกันไว้ก่อน (precautionary principle) แม้ยังไม่มีข้อมูลหรือหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่สิ้นสุด โดยไม่จำกัดเฉพาะกรณีตามมาตรา 5.7 ของความตกลง SPS ของ WTO

7) ในบทว่าด้วยการค้าทางดิจิทัล

7.1) ประเทศไทยต้องเจรจาโดยเน้นให้มีการสร้างความร่วมมือด้านกฎระเบียบและการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี มากกว่าการผูกมัดด้วยกฎเกณฑ์การค้าทางดิจิทัลที่มีผลผูกพันทันที

7.2) ประเทศไทยต้องสงวนสิทธิ์ในการควบคุมการไหลเวียนของข้อมูลข้ามพรมแดน โดยกำหนดเงื่อนไขและข้อยกเว้นที่ชัดเจน เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนและรักษาความมั่นคงทางข้อมูลของประเทศ

7.3) ประเทศไทยต้องไม่ยอมรับข้อผูกมัดต่อไปนี้

7.3.1) การกำหนดข้อห้ามในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลภายในประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถของภาครัฐในการดำเนินนโยบายที่สำคัญ เช่น การบังคับใช้

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การจัดเก็บภาษีดิจิทัล และการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ

7.3.2) การจำกัดอำนาจรัฐในการกำหนดให้มีการขออนุญาตล่วงหน้าสำหรับบริการออนไลน์ ซึ่งจะทำให้ภาครัฐขาดเครื่องมือที่สำคัญยิ่ง ในการกำกับดูแลบริการที่มีความเสี่ยงสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แพลตฟอร์มทางการเงินดิจิทัล หรือบริการสินเชื่อออนไลน์ อาจเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทยโดยปราศจากการกำกับดูแลที่เพียงพอ หรือการตรวจสอบเบื้องต้นที่จำเป็น

7.3.3) การห้ามจัดเก็บภาษีจากการส่งผ่านข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะส่งผลกระทบโดยตรงและรุนแรง ต่อฐานภาษีของประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย ซึ่งจะทำให้รัฐบาลสูญเสียรายได้ภาษีที่สำคัญ และกระทบต่อการนำรายได้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์เพื่อสาธารณะ

8) ในบทที่ว่าด้วยการค้าและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Trade and Sustainable Development, TSD) ควรมีท่าทีในการเจรจา
ดังนี้

8.1) ปรับกรอบ TSD ให้สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรม ต้องยึดหลักความรับผิดชอบที่แตกต่าง และส่งเสริมความร่วมมือเชิงสนับสนุน มากกว่ากำหนดเงื่อนไขฝ่ายเดียว

8.2) ออกแบบกลไก “การเปลี่ยนผ่านอย่างเป็นธรรม” สำหรับประเทศคู่ค้า โดยรวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยี การเข้าถึงเงินทุน และระยะเวลาปรับตัวที่เหมาะสม

8.3) ปฏิเสธการใช้กลไกตลาดคาร์บอนทุกประเภทในการลดก๊าซเรือนกระจก แต่ให้ยึดหลักแนวทางนอกกลไกตลาด ด้วยการให้กลุ่มปล่อยคาร์บอนรายใหญ่ลดการปล่อยคาร์บอนโดยตรงตามหลักความรับผิดชอบที่แตกต่าง (ใครปล่อยก๊าซเรือนกระจก สร้างความเสียหายทางนิเวศมาก ต้องรับผิดชอบมากตามขนาดของปัญหาที่สร้างขึ้น)

8.4) ยอมรับและสนับสนุนแนวทางหลากหลายของการดูแลธรรมชาติ (Pluriversal Environmentalism) เปิดพื้นที่ให้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิทธิของชนพื้นเมืองในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการจัดการทรัพยากรเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

8.5) เคลื่อนสู่เศรษฐกิจที่เกื้อกูลธรรมชาติภายในปี 2050 กรอบการค้าใหม่ควรตั้งอยู่บนฐานของการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ ไม่ใช่เพียงลดผลกระทบ แต่ต้องส่งเสริมการฟื้นฟูโลกธรรมชาติ ตามเป้าหมายรอบความตกลงคุณหมิง-มอนทรีออลว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพโลก 2022

8.6) ส่งเสริมการยกระดับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ภายในภาคี ในประเทศคู่เจรจาจะต้องมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมและมาตรฐานการเปิดเผยข้อมูลมลพิษจากแหล่งกำเนิดตามหลักการของกฎหมาย PRTR (Pollutant Release and Transfer Register) และข้อบังคับทางกฎหมายที่ส่งเสริมความโปร่งใสในการให้ข้อมูลสารเคมีบนฉลากของผลิตภัณฑ์พลาสติกและผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ ที่ตัดเทียมกัน

8.7) รับรองสิทธิในการใช้แรงงานสัตว์ตามวิถีวัฒนธรรม ภายใต้กรอบกฎหมายและมาตรฐานด้านสวัสดิภาพสัตว์ของภูมิภาคฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรม จะไม่ถูกนำมาเป็นเงื่อนไขหรือข้อกีดกันทางการค้า

9) รัฐบาลไทยต้องให้สัตยาบันอนุสัญญาหลักขององค์การแรงงานโลก (International Labour Organization, ILO) 2 ฉบับ ในหมวดว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและการเจรจาต่อรอง ซึ่งได้แก่ฉบับที่ 87 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและคุ้มครองสิทธิในการรวมตัวกัน ค.ศ. 1948 และฉบับที่ 98 ว่าด้วยการปฏิบัติตามหลักการแห่งสิทธิในการรวมตัวกันและสิทธิในการร่วมเจรจาต่อรอง ค.ศ. 1949 ทั้งนี้

10) รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบการเจรจา ต้องเปิดให้ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมเข้าถึงเนื้อหาสาระของการเจรจาอย่างเท่าเทียม สร้างความโปร่งใสในการเจรจา และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในทางตรงและโดยผ่านรัฐสภา

11) คณะเจรจาของไทยควรยื่นข้อเสนอให้มีบทบัญญัติต่อไปนี้ในการเจรจา

11.1) การส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นรูปธรรมและนำไปสู่การมีนวัตกรรมเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

11.2) การป้องกันความเหลื่อมล้ำและผลกระทบเชิงลบจากปัจจัยกำหนดสุขภาพในเชิงพาณิชย์ (commercial determinant of health) ตามข้อเสนอแนะในรายงานของ WHO และ UN เพื่อให้ผู้ก่อมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพต้องรับผิดชอบและเกิดการค้าและการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามมีรายงานจากที่ประชุมแจ้งว่าประมาณวันที่ 26 มิถุนายน 2568 ระหว่างที่มีการเจรจา FTA ไทย-อียู รอบที่ 6 จะมีผู้แทนจากสภาองค์กรของผู้บริโภคนำเสนอข้อเรียกร้องและข้อเสนอแนะทั้งหมดของภาคประชาสังคมที่ได้แถลงในเวทีครั้งนี้ไปยังให้กับคณะผู้เจรจาทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายอียูได้รับทราบเพิ่มเติมอีกทางหนึ่งด้วย

อนึ่ง ภาคประชาสังคมที่ร่วมออกแถลงการณ์ ประกอบด้วย เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ประเทศไทย สภาองค์กรของผู้บริโภค มูลนิธิชีววิถี เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai-PAN) มูลนิธิบูรณะนิเวศ เครือข่าย Thai Climate Justice for All สมาเกษตรกรแห่งชาติ เครือข่ายขับเคลื่อน ILO 87/98 สหภาพคนทำงาน สมัชชาคนจน กลุ่มพัฒนาแรงงานสัมพันธ์ตะวันออก เครือข่าย Healthy Forum เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ สหพันธ์แรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ การตัดเย็บเสื้อผ้า และผลิตภัณฑ์หนังแห่งประเทศไทย (สหพท.) เครือข่ายศูนย์สิทธิผู้บริโภคกรุงเทพฯ กลุ่มวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร บ้านโนนเชือก และ กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (เอฟทีเอ ว็อทซ์)

.....